

22 juni 2023

ACCOUNTANTSVERSLAG 2022

Gemeente Eemsdelta

IBDO

Aanbiedingsbrief

Aan:

de raad van de gemeente Eemsdelta
T.a.v. mevrouw T. Kramer, raadsgriffier
Wilhelminaweg 14
9901 CM APPINGEDAM

Groningen, 22 juni 2023

Kenmerk: 1081028/RHB/EK/SvdB/SB/AMT/010

Ter informatie

De digitale versie van dit document is vanaf de inhoudsopgave interactief. Aan de hand van de navigatiebalk onderaan de pagina en/of de menustructuur bovenaan de pagina kan door het document genavigeerd worden.

VORIGE PAGINA

VOLGENDE PAGINA

INHOUDSOPGAVE

DASHBOARD

Geachte leden van de raad,

Wij hebben de jaarrekening 2022 van de gemeente Eemsdelta gecontroleerd. Zoals afgesproken in onze opdrachtbevestiging d.d. 21 september 2022, ontvangt u hierbij ons accountantsverslag 2022. In dit verslag hebben we de belangrijkste bevindingen en conclusies naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole opgenomen.

Onze bevindingen en aanbevelingen hebben wij afgestemd met de verantwoordelijke wethouder. Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van burgemeester en wethouders.

Het opstellen en controleren van de jaarrekening vraagt elk jaar weer een aanzienlijke inspanning. Bij deze willen wij alle betrokken medewerkers van de gemeente Eemsdelta bedanken voor de constructieve en plezierige samenwerking tijdens de controle.

Wij hopen u met dit verslag van dienst te zijn. Vanzelfsprekend zijn wij graag bereid om een nadere toelichting op de inhoud te geven.

Hoogachtend,

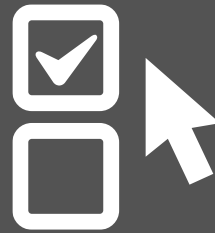
BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

w.g. drs. R.H. Bouman RA

Inhoudsopgave

1. DASHBOARD

2. UITKOMSTEN JAARREKENINGCONTROLE

3. RESULTAAT & FINANCIËLE POSITIE

4. BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

BIJLAGEN

1. Dashboard

1.1 Dashboard accountantscontrole

1.1 Dashboard accountantscontrole

STREKKING CONTROLEVERKLARING		TOP 3 AANDACHTSPUNTEN VOOR 2023		RESULTAAT 2022													
Wij verstrekken bij de jaarrekening een goedkeurende controleverklaring voor getrouwheid en een verklaring met beperking voor rechtmatigheid. De gehanteerde uitvoeringsmaterialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 2.660.000 miljoen respectievelijk € 10.260.000. De paragrafen controleaanpak frauderisico’s en veronderstellingen inzake financiële risico’s in relatie tot de financiële positie zijn opgenomen in de verklaring. Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening en bevat geen materiële onjuistheden. De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar en het BBV wordt nageleefd en de WNT is nageleefd. Er is geen M&O beleid met betrekking tot de wet inburgering, wat wel een vereiste is. Verder hebben wij geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage.		1. Beheersing projecten, subsidieontvangsten en uitbesteding aan SNN. Vanwege de vele middelen blijft de projectbeheersing een belangrijk aandachtspunt. 2. Naleving EU-aanbestedingsregels. Over 2022 zijn diverse onrechtmatigheden geconstateerd (totaal € 4,7 miljoen). Opvolging en bewaking van eerder ingezette verbeteringen blijft cruciaal. 3. Langere termijn financiële positie. Een onzekerheid zijn de toekomstige uitgaven voor onderhoud, aangezien de beheersplannen nog niet geactualiseerd zijn. Daarnaast zijn met de begroting 2023 diverse bezuinigingsmaatregelen vastgesteld voor € 8,3 miljoen. Ondanks de meevallers blijft het van belang om te bewaken dat deze maatregelen het gewenste effect hebben. Omdat er grote stappen zijn gezet in het zelfcontrolerend vermogen is dit was ons betreft (i.t.t. voorgaand jaar) geen bijzonder aandachtspunt meer.		<table><tr><th>(x €1.000)</th><th>2022</th><th>Begroting (na wijziging)</th></tr><tr><td>Saldo van baten en lasten</td><td>1.858</td><td>-4.685</td></tr><tr><td>Mutatie reserves</td><td>7.353</td><td>4.685</td></tr><tr><td>Resultaat</td><td>9.211</td><td>0</td></tr></table> Het gerealiseerde resultaat 2022 wijkt af van de begroting na wijziging. Wij merken op dat het positieve resultaat voornamelijk het gevolg is van een hogere algemene uitkering (€ 3 miljoen), lagere lasten overige algemene dekkingsmiddelen (€ 1,3 miljoen) en lagere lasten sociaal domein (€ 2,2 miljoen) als gevolg van lagere uitgaven voor armoedebelief en energiearmoede en jeugdzorg. Tevens is € 3,3 miljoen meer uit de reserves onttrokken.		(x €1.000)	2022	Begroting (na wijziging)	Saldo van baten en lasten	1.858	-4.685	Mutatie reserves	7.353	4.685	Resultaat	9.211	0
(x €1.000)	2022	Begroting (na wijziging)															
Saldo van baten en lasten	1.858	-4.685															
Mutatie reserves	7.353	4.685															
Resultaat	9.211	0															
ONTWIKKELINGEN EN BEVINDINGEN		PROCES CONTROLE BOEKJAAR 2022		UW FINANCIËLE POSITIE VERGELEKEN													
Het jaar 2022 kenmerkt zich voor gemeenten in Nederland door de onzekerheden die spelen op het gebied van vluchtelingenopvang, leefgeld en energietoeslag en krapte op de arbeidsmarkt. De rechtmatigheidsverantwoording door het college is voor het boekjaar 2023 van toepassing. Ons beeld is dat de gemeente voldoende voorbereid is om deze verantwoording af te geven over boekjaar 2023. Vorig jaar hebben wij geconstateerd dat het beleid ten aanzien van voorzieningen en reserves nog niet was geharmoniseerd. Inmiddels dient alleen het beleid ten aanzien van kapitaalgoederen en begraafrechten nog geharmoniseerd te worden. Ook adviseerden wij beheersplannen (voor gebouwen en wegen) op te stellen om te borgen dat hiervoor in de begroting voldoende de middelen beschikbaar blijven. Dit is nog onderhanden.		Het opstellen en controleren van een jaarrekening is een complex en intensief proces. De gemeente Eemsdelta heeft dit het tweede jaar na de herindeling voortvarend opgepakt en wij hebben de samenwerking als zeer prettig ervaren. Voor de SiSa is sprake van een stijging in het aantal regelingen, dit verhoogt de rapporteringsdruk voor zowel de gemeente als de accountant. De gemeente heeft de verantwoording van de SiSa-bijlage goed voorbereid. De gemeente Eemsdelta heeft dit jaar een voorziening gevormd voor verlofsparen ter hoogte van € 884.500, dit is naar aanleiding van en in overeenstemming met een uitspraak en verduidelijking van de Commissie BBV hierover. Hierover heeft de gemeente tijdig afstemming met ons gezocht.		RATIO WEERSTANDSVERMOGEN <													

2. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

- 2.1 De jaarrekening is getrouw
- 2.2 Rechtmatigheid van de jaarrekening
- 2.3 Top 3-aandachtspunten voor 2023

2.1 De jaarrekening is getrouw

De jaarrekening 2022 is getrouw

Wij hebben bij de jaarrekening 2022 van de gemeente Eemsdelta een goedkeurende controleverklaring afgegeven met betrekking tot de getrouwheid. Een goedkeurende verklaring met betrekking tot getrouwheid betekent dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2022 als van de activa en passiva per 31 december 2022 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Wij hebben enkele controleverschillen geconstateerd van beperkte omvang die door de gemeente zijn gecorrigeerd. Naast de geconstateerde en verwerkte controleverschillen, zijn tijdens onze controle tevens resterende controleverschillen geconstateerd ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 190.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

POST/OMSCHRIJVING VAN DE TOELICHTING (x € 1.000)	FOUTEN	ONZEKERHEDEN	VERWIJZING
Getrouwheid			
Sociaal domein - pgb Jeugdzorg en WMO - prestatielevering onzeker		225.000	\$4.2
Sociaal domein - Jeugdzorg ZIN - prestatielevering onzeker (RIGG)		453.000	\$4.2
Totaal		678.000	
Materialiteit (1% voor fouten, 3% voor onzekerheden)	3.800.000	11.400.000	
Uitvoeringsmaterialiteit (70% van de materialiteit)	2.660.000	10.260.000	
Door de gemeenteraad vastgestelde rapporteringstolerantie	190.000		

Wij hebben, voor zover mogelijk, het college verzocht om deze controleverschillen te corrigeren. Het college heeft gemotiveerd aangegeven waarom zij deze verschillen niet heeft verwerkt en dat zij van oordeel is dat deze posten zowel individueel als gezamenlijk niet materieel zijn voor de jaarrekening als geheel. Deze verschillen en de analyse van de impact zijn bevestigd in de bevestiging van het college bij de jaarrekening.

Wij concluderen dat de resterende niet-verwerkte controleverschillen zowel individueel als gezamenlijk niet materieel zijn voor de jaarrekening als geheel en hebben derhalve een goedkeurende verklaring verstrekt met betrekking tot de getrouwheid.

2.2 Rechtmatigheid van de jaarrekening

De baten en lasten als ook de balansmutaties in de jaarrekening 2022 zijn niet allemaal in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving tot stand gekomen.

Naast de gecorrigeerde en ongecorrigeerde controleverschillen in het kader van de getrouwheid van de jaarrekening zijn de volgende controleverschillen ten aanzien van het aspect rechtmatigheid geconstateerd. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 190.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

POST/OMSCHRIJVING VAN DE TOELICHTING (x € 1.000)	FOUTEN	ONZEKERHEDEN	VERWIJZING
Rechtmatigheid			
Ongesaldeerde getrouwheidsfouten en/of onzekerheden		678.000	§2.1
Aanbestedingsrechtmatigheid	4.741.000		§4.4
Totaal			
Materialiteit (1% voor fouten, 3% voor onzekerheden)	3.800.000	11.400.000	
Uitvoeringsmaterialiteit (70% van de materialiteit)	2.660.000	10.260.000	
Door de gemeenteraad vastgestelde rapporteringstolerantie	190.000		

Indien de onrechtmatigheden hoger dan € 10.260.000 waren geweest, zou een afkeurende verklaring zijn verstrekt.

Wij concluderen dat de resterende de controleverschillen zowel individueel als gezamenlijk materieel zijn voor de jaarrekening als geheel en hebben derhalve een verklaring met beperking verstrekt met betrekking tot de rechtmatigheid.

Inleiding

Naar aanleiding van onze controle van de jaarrekening 2022 hebben wij een aantal bevindingen en aanbevelingen over het afgelopen boekjaar weergegeven. Daarnaast willen wij, vanuit onze natuurlijke adviesfunctie, de volgende top 3 van aandachtspunten voor het komende jaar benoemen.

1. Beheersing projecten, subsidieontvangsten en uitgaven SNN

De gemeente Eemsdelta ontvangt middelen van diverse subsidieverstrekkingen voor de verschillende (herstructurerings)projecten die in de gemeente plaatsvinden. Daarnaast worden in het kader van de aardbevingenproblematiek en voor de 'scholentransitie' extra middelen van de NAM, het Rijk (via de Algemene Uitkering) en de provincie (subsidies) ontvangen. De omvang van deze projecten en bijdragen van derden is aanzienlijk. Het belang van een goede projectbeheersing waarbij wordt gestuurd op doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid blijft daardoor groot en een aandachtspunt voor de komende jaren (zie ook onze management letter). Belangrijk daarbij is bijvoorbeeld dat in de organisatie is geborgd dat de subsidievoorwaarden van externe financiers worden nageleefd, zodat het risico wordt verkleind dat subsidies mogelijk terugbetaald moeten worden.

De gemeente Eemsdelta maakt gebruik van derden, zoals bijvoorbeeld SNN, voor de uitvoering van diverse projecten. Het is van belang om, ook wanneer uitvoering door derden plaatsvindt, voldoende tussentijdse informatie te ontvangen en toezicht te houden op de voortgang van de projecten en de hiermee gemoeide uitgaven.

2. Naleving EU-aanbestedingsregels

In de management letter en dit accountantsverslag rapporteren/rapporteerden wij over het inkoopproces en de rechtmatigheid van de aanbestedingen. De gemeente Eemsdelta heeft diverse nieuwe aanbestedingsprocedures in gang gezet, desalniettemin is nog steeds sprake van onrechtmatigheden (zie paragraaf 4.4). Aandacht hiervoor blijft dan ook belangrijk.

3. Lange termijn financiële positie

Een onzekerheid in de lange termijn financiële positie zijn de toekomstige uitgaven voor onderhoud, aangezien de beheersplannen nog niet geactualiseerd zijn. Actualisatie hiervan is belangrijk voor een goed inzicht in de financiële positie. Daarnaast is in de begroting 2021 een pakket van bezuinigingsmaatregelen vastgesteld. In de jaarrekening 2022 is hierover gerapporteerd. Hierin zijn enkele complexe bezuinigingsmaatregelen opgenomen (in de jaarrekening benoemd als categorie 4 en 5). Deze zijn in 2022 grotendeels behaald. Echter blijft de opgave voor de komende jaren groot, voor 2023 is € 8,3 miljoen aan bezuinigingen geraamd. Het is van belang in 2023 te blijven monitoren of de bezuinigingen gerealiseerd kunnen worden.

Vorig jaar was het zelfcontrolerend vermogen en de ambitie met betrekking tot de interne beheersing nog een belangrijk aandachtspunt. Zowel bij de interim-controle als de jaarrekeningcontrole zien wij dat er grote stappen zijn gezet en de samenwerking goed verloopt. Om die reden is dit wat ons betreft (i.t.t. voorgaand jaar) geen bijzonder aandachtspunt meer.

Tenslotte willen wij komend controlejaar als onderdeel van de controle aandacht schenken aan een volwassenheidsscan van Digitale Bestuurskracht. Op de volgende sheet werken wij dit verder uit.

Beheersing van opgaven dankzij digitalisering

Vanuit onze natuurlijke adviesrol willen wij als BDO komend jaar bij al onze overheidsklanten aandacht besteden aan het toenemende belang van digitalisering bij gemeenten.

In ons dagelijks leven is de vergaande digitalisering niet meer weg te denken. We kunnen ons leven bijna niet meer voorstellen zonder telefoon, wifi en een volle accu. Zonder die middelen missen we informatie, kunnen we geen data meer checken, communiceren we minder makkelijk en kunnen we niet goed meer samenwerken. Omdat burgers en bedrijven steeds verder digitaliseren wordt ook bij overheden en gemeenten digitalisering steeds belangrijker. Grote maatschappelijke opgaven als klimaat, energietransitie, woningnood en verminderde koopkracht kunnen veel efficiënter en doelmatiger worden aangepakt met de inzet van digitale middelen.

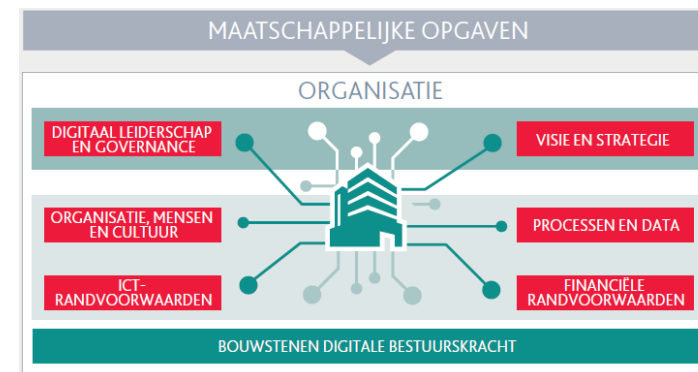
BDO is daarom van mening dat gemeenten serieus moeten investeren in de digitale transformatie van de organisatie en het datagedreven werken. Digitalisering is al lang niet meer een taak van de IT-afdeling alleen. Toch zien wij nog niet dat de primaire processen en afdelingen van gemeenten al thuis zijn in de wereld van digitalisering en datagedreven werken. En dat terwijl de maatschappelijke opgaven daar wel steeds nadrukkelijker om vragen.

Wij hebben onze visie uitgewerkt in een Whitepaper ([Download whitepaper Digitaal leiderschap voor lokale overheden \(bdo.nl\)](https://www.bdo.nl/whitepaper-digitaal-leiderschap)).

Uitgaande van de maatschappelijke opgaven zijn er 6 bouwstenen voor een volwassen digitale organisatie, namelijk:

1. Digitaal leiderschap en Governance
2. Visie en strategie
3. Organisatie, mensen en cultuur
4. Processen en data
5. ICT-randvoorwaarden
6. Financiële randvoorwaarden

Voor elk van deze bouwstenen kan worden gemeten in hoeverre een organisatie volwassen is of daar naar toe kan groeien.

Wij stellen voor om komend controlejaar, als onderdeel van de reguliere controle, de volwassenheidsscan van Digitale Bestuurskracht bij uw gemeente uit te voeren. Deze volwassenheidsscan Digitale Bestuurskracht is gericht op het vermogen van uw organisatie om door middel van digitalisering zowel de reguliere taken als de grote maatschappelijke opgaven uit te kunnen voeren. Daarmee krijgt u inzicht in eventuele aandachtsgebieden om uw Digitale Bestuurskracht te optimaliseren.

3. Resultaat & financiële positie

- 3.1 Resultaat 2022
- 3.2 Uw financiële positie vergeleken
- 3.3 Ons beeld van uw financiële positie

3.1 Resultaat 2022

Resultaat 2022
ten opzichte van de
gewijzigde begroting
bedraagt € 9,2 miljoen

Het resultaat van gemeente Eemsdelta over het jaar 2022 ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt € 9,2 miljoen voordelig.

In het onderstaand overzicht is het resultaat in het kort weergegeven:

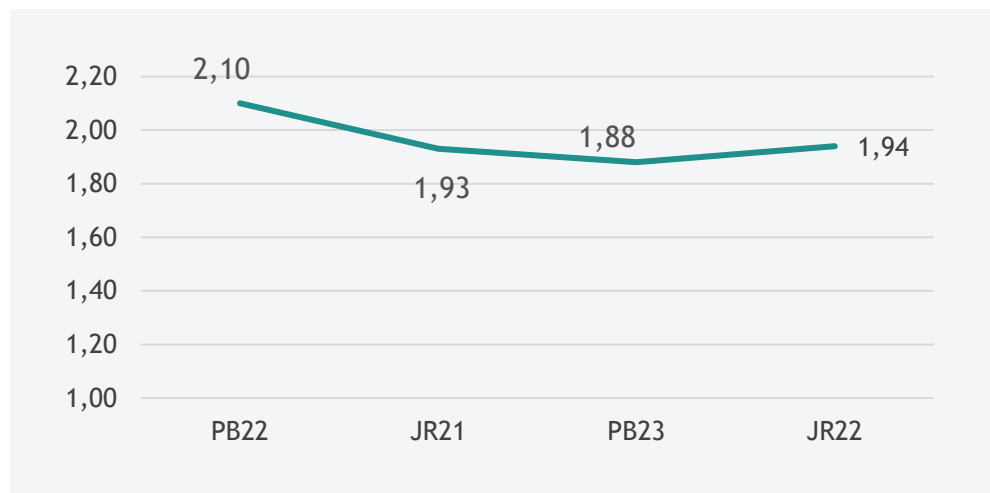
OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN (x 1.000)	2022	BEGROTING NA WIJZIGINGEN	VERSCHIL
Saldo van baten en lasten	1.858	-4.685	6.543
Onttrekkingen reserves	22.656	19.364	3.292
Dotatie aan reserves	15.303	14.679	624
Resultaat	9.211	0	9.211

De belangrijkste afwijkingen van de begroting na wijzigingen worden veroorzaakt door onderstaande punten:

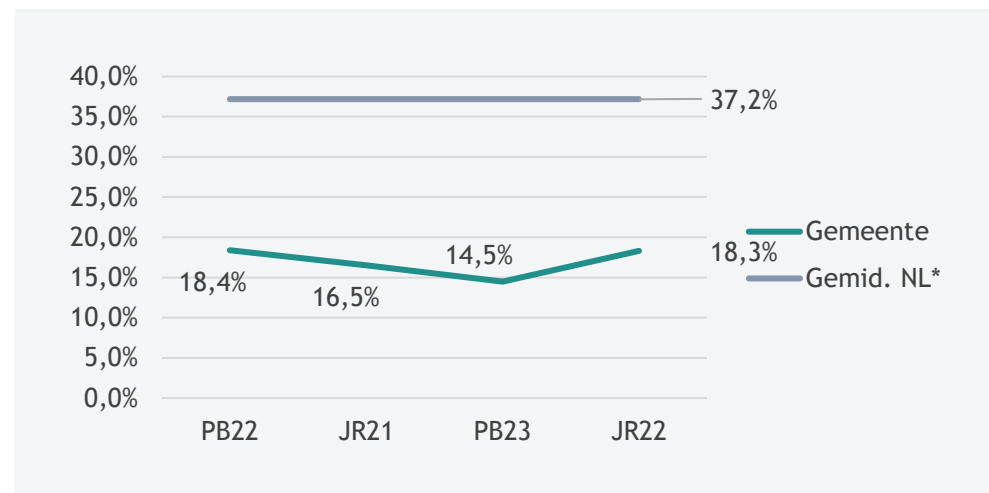
- ▶ Hogere algemene uitkering (€ 3 miljoen)
- ▶ Lagere lasten overige algemene dekkingsmiddelen (€ 1,3 miljoen)
- ▶ Lagere lasten sociaal domein (€ 2,2 miljoen) als gevolg van lagere uitgaven voor armoedebelaid en energiearmoede en jeugdzorg
- ▶ Hogere onttrekking uit reserves (€ 3,3 miljoen), dit betreft met name (€ 2,2 miljoen) een onttrekking uit de reserve voor aardgasvrije wijken naar rato van de realisatie van dit project, daarnaast is voor het project Boegkwartier € 1,4 miljoen onttrokken aan de reserve vastgoed.

3.2 Uw financiële positie vergeleken

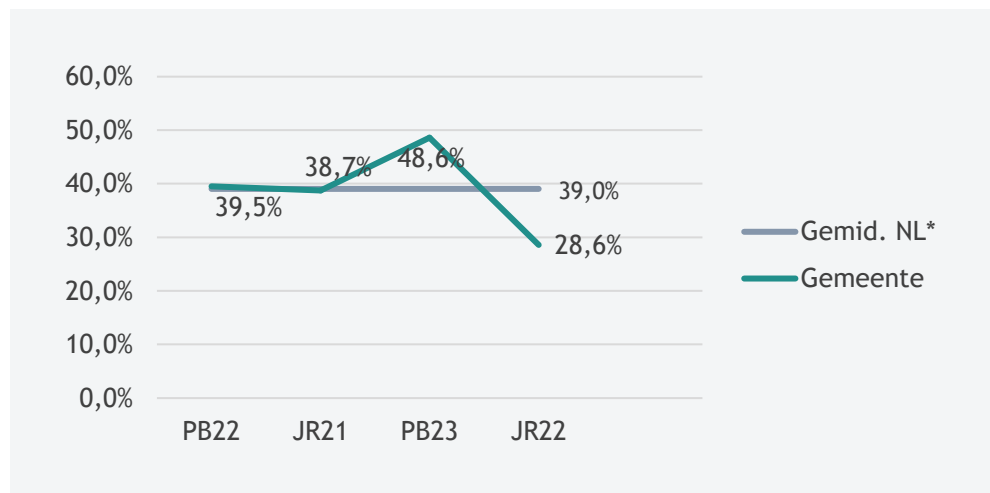
RATIO WEERSTANDSVERMOGEN

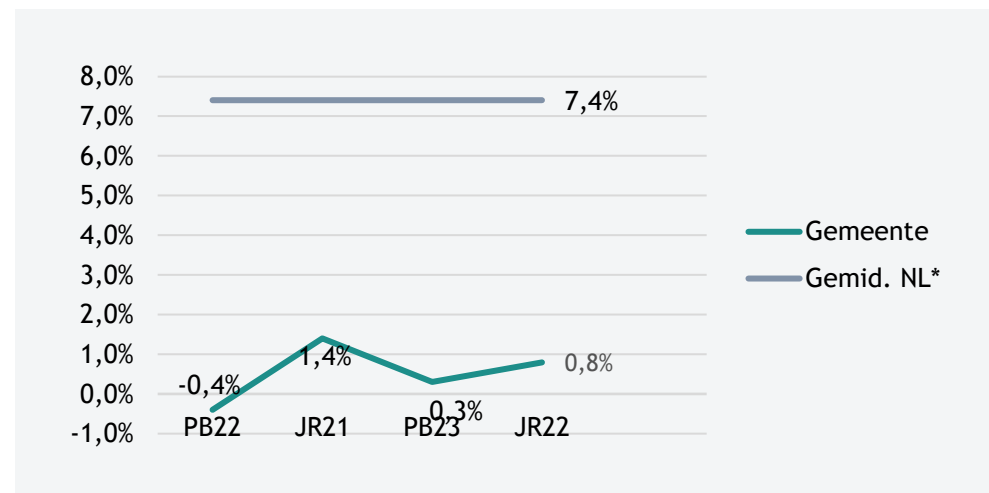
SOLVABILITEITSRATIO

NETTO SCHULDQUOTE

RATIO GRONDEXPLOITATIE

* De bron voor de gemiddelden NL betreft het gemiddelde voor gemeenten met 25.000-50.000 inwoners. Bron: [BDO Benchmark rapport januari 2023](#)

3.3 Ons beeld van uw financiële positie (1/2)

Kengetallen moeten in relatie tot elkaar worden gezien

Signaleringswaarden GTK 2020 als referentiewaarden

Uw weerstandsvermogen is ruim voldoende

Voorzieningen nog niet volledig geharmoniseerd

Onze rol in relatie tot het weerstandsvermogen en financiële kengetallen

De analyse van het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen is een onderdeel van het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanuit onze controlerende rol dienen wij vast te stellen of het jaarverslag (en dus deze paragraaf) niet strijdig is met de jaarrekening en geen materiële onjuistheden bevat. De kengetallen moeten altijd in relatie tot elkaar worden gezien. Uit de combinatie van de kengetallen kan een beeld worden gemaakt van de financiële positie van de gemeente. Daarbij kan ook inzichtelijk worden gemaakt wat de oorzaak is van een sterke of zwakke financiële positie. De financiële kengetallen geven, met de inherente beperkingen hierbij, inzicht in (de ontwikkeling van) uw financiële positie, mede in relatie tot de landelijke benchmark.

Signaleringswaarden volgens het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader 2020 (GTK 2020)

Vanuit hun taak als financieel toezichthouder hebben de twaalf provincies een gemeenschappelijk financieel toezichtkader opgesteld dat vanaf begrotingsjaar 2020 geldt. In het GTK 2020 zijn signaleringswaarden opgenomen voor de financiële kengetallen zoals opgenomen in het jaarverslag van de gemeente. Wij hebben deze signaleringswaarden als referentie gebruikt bij ons beeld van uw financiële positie.

Weerstandsvermogen gemeente Eemsdelta is ruim voldoende

In de paragraaf weerstandsvermogen heeft het college een overzicht opgenomen van de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bedraagt volgens deze paragraaf € 23,5 miljoen. In het weerstandsvermogen ultimo 2022 is een bedrag van € 22,7 miljoen meegeteld van vrij aanwendbare bestemmingsreserves. In geval van calamiteiten is het mogelijk om een deel van deze reserves een andere aanwending te geven. In de paragraaf weerstandsvermogen zijn de relevante risico's benoemd. De gemeente Eemsdelta heeft op basis van interne berekeningen het totale bedrag aan risico's waaraan de organisatie is blootgesteld bepaald op € 12,1 miljoen. Het weerstandsvermogen van de gemeente Eemsdelta is volgens het GTK 2020 ruim voldoende te noemen.

Reserves en voorzieningen

Vorig jaar hebben wij geconstateerd dat het beleid ten aanzien van voorzieningen en reserves nog niet was geharmoniseerd. Inmiddels dient alleen het beleid ten aanzien van kapitaalgoederen en begraafrechten nog geharmoniseerd te worden. Er is nu nog geen voorziening voor begraafrechten opgenomen, terwijl er wel een verplichting ligt de afgekochte graven gedurende de overeengekomen looptijd ter beschikking te stellen. Ook adviseerden wij beheersplannen (voor gebouwen en wegen) op te stellen om te borgen dat hiervoor in de begroting voldoende de middelen beschikbaar blijven. In de berekende ratio's op de volgende pagina zijn deze verplichtingen niet meegenomen omdat hier geen voorziening voor gevormd is, wel is belangrijk om deze verplichtingen mee te nemen in de beoordeling van de financiële positie.

3.3 Ons beeld van uw financiële positie (2/2)

Solvabiliteit is lager
dan gemiddeld

Financieel risico
als gevolg van de
grondexploitatie
is laag

Solvabiliteit en netto schuldquote

De solvabiliteit bedraagt ultimo 2022 18,3%. Voor de solvabiliteit geldt dat hoe hoger dit percentage is, hoe beter de gemeente Eemsdelta in staat is om haar verplichtingen op lange termijn te voldoen. Een solvabiliteit lager dan 20%, waarvan dus sprake is bij de gemeente Eemsdelta, wordt in het GTK aangemerkt als meest risicovol.

De netto schuldquote bedraagt 28,6%. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden. Vanuit provinciaal toezicht bezien is sprake van een meer risicovolle situatie als de schuldquote boven de 130% uitkomt, hier zit de schuldquote van de gemeente Eemsdelta ruim onder.

Zowel de solvabiliteit als de netto schuldquote laten een positieve ontwikkeling zien ten opzichte van de signaleringswaarden volgens het gemeenschappelijk financieel toezichtkader (GTK 2020).

Ratio grondexploitatie

Voor de ratio grondexploitatie geldt dat hoe lager deze is, hoe beter. De ratio grondexploitatie van de gemeente Eemsdelta is laag doordat de grondpositie (de waarde van de grond) ten opzichte van de totale baten laag is. Dit is overigens (net als alle ratio's) een momentopname per 31 december, de verwachting is dat de boekwaarde van de grondexploitaties in 2023 daalt en in de daarop volgende jaren toeneemt en daarmee de ratio ook muteert. De ratio grondexploitatie is vanuit het GTK bezien op dit moment aan te merken als 'minst risicovol' en naar verwachting blijft dit zo in de komende jaren, ondanks de verwachte toename.

4. Belangrijkste bevindingen

- 4.1 Rapporteren over fraude en continuïteit in de controleverklaring
- 4.2 Programma 'Sociaal domein' uitgelicht
- 4.3 Aardbevingsgelden en projecten
- 4.4 EU-aanbestedingsrechtmatigheid
- 4.5 BBV, WNT en SiSa-bijlage
- 4.6 Informatiebeveiliging
- 4.7 Begrotingsrechtmatigheid

De paragrafen controleaanpak frauderisico's en veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie zijn opgenomen in de controleverklaring

Verplicht rapporteren over fraude en continuïteit in de controleverklaring

Vanaf boekjaar 2022 nemen accountants bij wettelijke controles de paragrafen controleaanpak frauderisico's en veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie op in de controleverklaring. Deze aanpassingen zien op het verplicht rapporteren over onze controleaanpak frauderisico's en onze controleaanpak ten aanzien van het vermogen om risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen in de controleverklaring. Deze verplichting geldt voor wettelijke controles (gemeenten, provincies en waterschappen). Met het verplicht rapporteren over deze onderwerpen wordt tegemoet gekomen aan een veel gehoorde wens van stakeholders om transparanter te zijn over welke werkzaamheden wij als uw accountant hebben uitgevoerd om frauderisico's en het vermogen om de risico's vanuit de bedrijfsvoering financieel op te vangen en de bedrijfsvoering zonder tussenkomst van de provinciale toezichthouder voort te zetten bij gecontroleerde decentrale overheden te mitigeren. Per onderwerp rapporteren wij over wat de meest belangrijke frauderisico's zijn, over de inschatting van het college om de risico's vanuit de bedrijfsvoering financieel op te vangen en hoe op beide thema's in de controle is ingespeeld. Uiteraard hebben de onderwerpen fraude en het vermogen om financiële risico's op te vangen altijd al de aandacht tijdens de accountantscontrole. Maar door deze zaken nu te beschrijven in de controleverklaring, wordt die aandacht ook expliciet gemaakt.

Bij de planning voor de jaarrekeningcontrole, houden wij rekening met het risico dat de jaarrekening als gevolg van fraude en onregelmatigheden onjuistheden van materieel belang zou kunnen bevatten. Eén van de door ons uitgevoerde maatregelen is het bespreken van de mogelijke frauderisico's en mogelijke fraudesituaties met verschillende personen binnen de gemeente. Daarnaast hebben wij kennis genomen van de door u opgenomen toelichtingen in de jaarstukken. Hiertoe hebben wij de mogelijke frauderisico's en -situaties aan de hand van de door u opgestelde frauderisicoanalyse besproken. Tijdens de controle van boekjaar 2022 betreffen dit de volgende risico's:

- ▶ Doorbreken van de interne beheersing door management override
- ▶ EU-aanbestedingswetgeving.

Voor een nadere uiteenzetting van onze controleaanpak ten aanzien van frauderisico's en de veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie verwijzen wij naar onze controleverklaring 2022. Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude.

Frauderisicobeheersing

De komende jaren zal er vanuit de accountantscontrole nog nadrukkelijker aandacht worden gegeven aan fraudepreventie. Onze beroepsorganisatie, de NBA, heeft in 2022 een notitie uitgebracht '[Frauderisicobeheersing aanbevelingen voor bestuurders en toezichthouders](#)'. In deze notitie komt nadrukkelijk de rol van bestuurders en toezichthoudende organen, zoals de gemeenteraad, bij het voorkomen en detecteren van fraude aan de orde. Door de nadruk te leggen op het voorkomen van fraude, kunnen de gelegenheden die tot fraude leiden, afnemen. Dit vraagt om actief toezicht op risico's en beheersmaatregelen ter voorkoming van fraude. Ook de accountant heeft hierin een belangrijke rol.

Graag gaan wij met u in overleg over het vergroten van de actieve rol van de auditcommissie ten aanzien van frauderisicobeheersing. Bijvoorbeeld door jaarlijks één of meerdere onderkende frauderisico's (en indien van toepassing de interne beheersingsmaatregelen die zijn genomen om deze frauderisico's te mitigeren) nader te laten onderzoeken door de interne controleafdeling, een accountant of een gespecialiseerde (fraude)onderzoeker.

Transparantie over fraude en continuïteit vraagt dialoog

4.2 Programma 'Sociaal domein' uitgelicht

Sociaal domein 2022
bedragen circa
€ 99,1 miljoen

Programma 'Sociaal domein'

De lasten van gemeente Eemsdelta in het programma 'Sociaal domein' bedragen over 2022 circa € 99,1 miljoen. In hoofdlijnen zijn deze lasten als volgt opgebouwd:

ONDERDEEL (* € 1.000)	2022	Begroting 2022 na wijzigingen	Vershil begroting en realisatie
Samenkracht en burgerparticipatie	8.725	9.177	-452
Wijkteams	5.304	7.087	-1.783
Inkomensregelingen	31.286	33.084	-1.798
Begeleide participatie	16.103	15.149	954
Arbeidsparticipatie	2.480	2.759	-279
Wmo	13.751	18.439	-3.683
Jeugdzorg	19.327	20.508	-592
Totaal	98.570	106.203	-7.633

Resultaatanalyse programma sociaal domein

De grootste afwijking binnen het sociaal domein ten opzichte van de gewijzigde begroting is de WMO. Deze afwijking wordt voornamelijk veroorzaakt door de afrekening met de gemeente Groningen ten aanzien van het beschermd wonen.

Andere afwijkingen zijn de wijkteams, hieronder vallen diverse projecten die budgetneutraal zijn. Daarnaast wijken de inkomensregelingen af, dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat minder inwoners dan verwacht gebruik hebben gemaakt van de regeling energietoelagen.

Resultaatanalyse
programma sociaal
domein

4.2 Programma 'Sociaal domein' uitgelicht

Geen fouten of
onzekerheden WMO ZIN

Onzekerheid van
€ 453.000 met
betrekking tot
prestatielevering
Jeugdzorg

Onzekerheid van
€ 225.000 met
betrekking tot
prestatielevering PGB

WMO ZIN

De productieomvang van WMO ZIN bij zorginstellingen bedraagt in 2022 circa € 8,5 miljoen. De toekenning van voorzieningen in het kader van WMO ZIN vindt plaats vanuit de gemeente Eemsdelta. De gemeente heeft derhalve zelf inzicht in de cliënten en de gemaakte afspraken. Met betrekking tot de lasten WMO ZIN vraagt de gemeente per zorginstelling om een controleverklaring bij de productieverantwoording op basis van het landelijk protocol. Wij hebben hierbij geen fouten of onzekerheden geconstateerd groter dan onze rapporteringstolerantie.

Jeugdzorg ZIN

Voor Jeugd geldt dat in Groninger verband voor de inkoop en het contractbeheer gebruik wordt gemaakt van het RIGG. Bij de verantwoording over het jaar 2022 is door de accountant van de RIGG een goedkeurende verklaring verstrekt. Uit de controle van de verantwoordingen van alle zorginstellingen blijkt dat een onzekerheid resteert van € 453.000 voor de gemeente Eemsdelta.

Persoonsgebonden budgetten

De SVB controleert zorgovereenkomsten, toetst facturen en declaraties en betaalt uit aan zorgverleners of andere instellingen. Uw gemeente verstrekt de beschikkingen pgb en is verantwoordelijk voor een adequate cliëntregistratie en het vaststellen van de prestatielevering. Uit de accountantscontrole 2022 bij de SVB blijkt dat landelijk sprake is van een oordeel met een beperking. De impact hiervan voor de gemeente Eemsdelta blijft beneden onze rapporteringstolerantie en is daarmee beperkt.

De SVB toetst niet op levering van de zorg. Hierdoor is er sprake van een onzekerheid. De gemeente verkrijgt echter zekerheid door intern ingerichte processen, zoals het toekenningsproces, waardoor deze onzekerheid deels teniet wordt gedaan. Tevens verkrijgt de gemeente aanvullende zekerheid vanwege de ontvangsten van het CAK voor WMO (eigen bijdragen). De resterende onzekerheden voor pgb bedragen € 225.000.

Uitkeringen en participatie

Met betrekking tot de controle van uitkeringen en participatie hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.

Gevolgen van gaswinning op de jaarrekening zijn toereikend toegelicht

Sprake van diverse geldstromen met elk een eigen verantwoordings systematiek

Algemene grondslag aardbevingen

De gemeente Eemsdelta heeft een standpunt bepaald over de impact van de gevolgen van de gaswinning op de jaarrekening. De gemeente gaat er vanuit dat alle kosten betreffende aardbevingen door de exploitanten worden vergoed en dwingt dit desnoods via gerechtelijke stappen af. Wij kunnen ons vinden in de manier waarop de impact van de aardbevingen is verwerkt en toegelicht in de jaarrekening van de gemeente Eemsdelta.

Gaswinningsdossier en bijdragen Rijk

In 2018 heeft het kabinet besloten om de gaswinning versneld af te bouwen. In totaal is meer dan 1 miljard voor de regio gereserveerd welke ingezet kan worden in programma's en projecten welke de inwoners van Groningen perspectief bieden.

In 2020 hebben de ADL-gemeenten diverse bijdragen toegekend gekregen vanuit het Rijk om de versterkingsopgave te realiseren, deze bijdragen zijn overgegaan naar de gemeente Eemsdelta. De ontvangsten van deze gelden hebben gedurende 2020 tot en met 2022 (deels) plaatsgevonden. Hieronder zijn de volgende bijdragen, waarvan de verantwoording allen plaatsvinden via de SiSa-bijlage:

- ▶ Een bijdrage (€ 72 miljoen in tranche 1 en € 54,2 miljoen in tranche 2) voor de uitvoering van batch 1588. Onder batch 1588 kunnen de eigenaren van gebouwen die voor versterking in aanmerking komen een aanvraag indienen voor de regeling Batch 1588 Versterkingsopgave Groningen. De gemeenten hebben hiervoor een subsidieverordening vastgesteld waarvan de uitvoering van de verordening (het toekennen van de subsidie) voor rekening komt van SNN. Dit betekent dat de gemeente gebruik maakt van het SNN als uitvoeringsorganisatie.
- ▶ Een bijdrage van € 128 miljoen voor inpassingskosten / gebiedsontwikkeling. Hiervoor heeft de gemeente Eemsdelta een intern handboek opgesteld met voorwaarden en regels op basis waarvan de diverse projecten een bijdrage uit de inpassingskosten kunnen verkrijgen. Hiermee wil de gemeente Eemsdelta waarborgen dat gedurende het gehele proces van de versterking de noodzakelijke werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd.
- ▶ NPG-gelden waarvan de gemeente Eemsdelta tot en met 2022 reeds € 51 miljoen heeft ontvangen. Deze bijdrage is, net als de andere bijdragen, grotendeels als vooruitontvangen voorschotbedrag met een specifiek bestedingsdoel verantwoord in de jaarrekening.

Daarnaast heeft een lobby plaatsgevonden voor aanvullende gelden, voor de ontwikkeling van Groningen en Noord-Drenthe. Hiervoor is € 22 miljard beschikbaar voor de komende 30 jaar. De concrete invulling hiervan is nog niet bekend. In hoeverre dit impact heeft op de gemeente Eemsdelta in de komende jaren moet dan ook nog blijken.

Aardbevingsgelden en de jaarrekening

In de jaarrekening zijn de aardbevingsgelden op veel verschillende programma's, de paragrafen (o.a. Aardbevingen de Baas) en diverse balansposten terug te vinden. Daarbij zijn de komende jaren nog veel middelen te besteden zoals blijkt uit de bestemmingsreserves (huisvesting onderwijs, Aardbevingsbestendig wonen, Aardgasvrije wijken, etc.), de overlopende passiva met een specifiek bestedingsdoel (in totaal € 268 miljoen grotendeels gerelateerd aan de aardbevingsgelden) en de vele SiSa-regelingen.

Beheersing projecten en subsidies

Deze grote uitdagingen en vele uitkeringen hebben ook een enorme impact op de gemeente Eemsdelta. Om die reden hebben wij in onze management letter geadviseerd aandacht te besteden aan de projectbeheersing, inclusief de subsidieontvangsten en verbonden partijen.

Aanpassing
jaarrekening a.g.v.
informatie van SNN van
€ 45 miljoen

De scholentransitie is
een lopend programma

Informatievoorziening SNN

De gemeente Eemsdelta maakt gebruik van derden, zoals bijvoorbeeld SNN, voor de uitvoering van diverse projecten. Het is van belang om, ook wanneer uitvoering door derden plaatsvindt, voldoende tussentijdse informatie te ontvangen en toezicht te houden op de voortgang van de projecten en de hiermee gemoeide uitgaven. Tijdens de controle van de jaarrekening is er informatie vanuit SNN gekomen dat er nog € 45 miljoen meer aan lasten was besteed dan tot dusver bekend. Deze lasten zijn alsnog verantwoord in de jaarrekening (de baten zijn verrekend met de overlopende passiva). Hoewel er geen sprake is van een resultaatseffect, adviseren wij de gemeente Eemsdelta wel afspraken met SNN te maken over de tussentijdse informatievoorziening.

Scholentransitie

Op het gebied van onderwijs is een scholenprogramma vastgesteld. Voor Eemsdelta wordt ingezet op het versterken van de gebouwen van het primair onderwijs en het samenvoegen van het voortgezet onderwijs. In het 'scholenfonds' zijn middelen beschikbaar voor het uitvoeren van het scholenprogramma, dat voor de komende jaren is gepland.

In 2022 is de realisatie van de diverse gebouwen van het primair en voortgezet onderwijs nog onderhanden. Inmiddels zijn ook scholen gereed en is gestart met diverse voorbereidingen voor de andere schoolgebouwen. Voor het bekostigen van de toekomstige investeringen in de onderwijsgebouwen heeft u een reserve huisvesting onderwijs gevormd. Aan deze reserve zijn de ontvangen bijdragen vanuit de provincie en de exploitant van gaswinning toegevoegd. De bijdrage vanuit het Rijk wordt verantwoord middels de SiSa-bijlage en is opgenomen als vooruit ontvangen bedrag in de balans.

De dekking vanuit de totale ontvangen en de nog te ontvangen middelen bleek onvoldoende op basis van een recente inschatting van de totale geraamde bouwkosten van de onderwijsgebouwen. Hiervoor zijn in 2021 aanvullende middelen ontvangen van het Rijk. Het is van belang dat u voldoende maatregelen treft om de beheersing van de toekomstige uitgaven te beperken en realistisch te ramen, om verdere tekorten te voorkomen.

Voor de jaarrekeningcontrole hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van schoolgebouwen en of hierbij een afwaardering moest plaatsvinden. In 2022 heeft de gemeente Eemsdelta diverse scholen afgewaardeerd, omdat deze niet meer in gebruik zijn en gesloopt gaan worden. De gemeente hanteert als uitgangspunt dat zodra de sloop van het oude schoolgebouw start, afwaardering dient plaats te vinden. Dit ligt in lijn met het Besluit begroten en verantwoorden (BBV).

De bevindingen ten aanzien van naleving van de EU aanbestedingsregels leiden tot een niet goedkeurende controleverklaring

Er is niet alleen sprake van bevindingen vanuit voorgaande jaren, maar ook van nieuw afgenomen diensten in 2022 die ten onrechte niet Europees zijn aanbesteed

Inleiding

Voor de rechtmatigheidscontrole hebben wij de juiste toepassing de Europese aanbestedingsrichtlijnen gecontroleerd aan de hand van een zogenaamde spendanalyse (beoordeling achteraf van alle crediteuren op juiste naleving aanbestedingsregels). In onze management letter hebben wij gerapporteerd over de interne beheersing ten aanzien van de EU-aanbestedingsregels. In het proces wordt de naleving van de inkoop- en aanbestedingsregels niet afgedwongen en wij kunnen niet steunen op de interne beheersmaatregelen. Over 2022 is daarom door de gemeente een spendanalyse uitgevoerd (toets op naleving EU-aanbestedingsregels achteraf op basis van de crediteurenadministratie).

Bevindingen

In 2022 blijkt uit de spendanalyse een onrechtmatigheid van totaal € 4.741.000. Deze onrechtmatigheid is als volgt opgebouwd:

Onderdeel	Bedrag (€)
Onrechtmatigheden vanuit 2021 die doorlopen in 2022	1.194.000
Nieuwe onrechtmatigheden met ingang van 2022	2.528.000
Extra onrechtmatigheden niet uit de balans blijkende verplichtingen 2022	1.019.000
Totaal	4.741.000

Ingezette acties

De gemeente heeft ten aanzien van de naleving van de aanbestedingsregels diverse acties in gang gezet. Zo geldt een meldingsplicht door middel van een inkoopstartformulier bij de inkoopadviseurs voor inkopen met een geraamde waarde groter dan een bepaalde drempel. Deze betrokkenheid van een inkoopadviseur wordt niet afgedwongen, maar in 2022 is ingezet op meer bekendheid hiervan bij budgethouders. Omdat de betrokkenheid van een inkoopadviseur niet wordt afgedwongen, stellen de inkoopadviseurs twee keer per jaar een spendanalyse op om eventuele onrechtmatigheden redelijk snel te kunnen vaststellen en hierop actie te kunnen ondernemen. Deze spendanalyse wordt vervolgens gecontroleerd door de interne auditor. Alle nieuwe onrechtmatigheden die in 2022 zijn geconstateerd, zijn dan ook door de inkoopadviseurs en/of de interne audit afdeling zelf vastgesteld. Wij hebben geen aanvullende onrechtmatigheden geconstateerd.

Wezenlijke wijzigingen

Gedurende de looptijd van een overeenkomst - dus na gunning - kan de inhoud van een opdracht wijzigen. Aanbestedingsrechtelijk geldt het uitgangspunt dat wijzigingen in zeer beperkte mate toelaatbaar zijn. Het risico kan niet worden uitgesloten dat andere inschrijvers geïnteresseerd waren geweest in de uitvoering van de gewijzigde opdracht en een andere inschrijving hadden ingediend. Het uitgangspunt is dat in geval van een wijziging de opdracht opnieuw aanbesteed moet worden. De werkelijke lasten die nu gemaakt worden uit hoofde van de betreffende contracten zijn hoger dan wat initieel overeengekomen was. Daarom wordt dit ook aangemerkt als onrechtmatigheid. Wij adviseren in het inkoopproces (bijvoorbeeld bij de uitvoering van periodieke spendanalyses) specifiek aandacht te hebben voor potentiële wezenlijke wijzigingen, waardoor deze eerder opgemerkt worden en hier tijdig actie op ondernomen kan worden.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De commissie BBV doet de aanbeveling om meerjarige inkoopcontracten, die zouden moeten voldoen aan Europese aanbestedingsregels maar dat niet doen, in de toelichting op de jaarrekening op te nemen bij de 'niet uit de balans blijvende verplichtingen' voor het volledige bedrag waarover het contract is afgesloten. De omvang van de totale fout is de omvang van de besteding (last of investering) in het jaar waarin de onrechtmatigheid wordt geconstateerd verhoogd met de bestedingen van de jaren erna voor de periode van het afgesloten contract. Dit betreft nog een aanvullende onrechtmatigheid van € 1.019.000.

Registratie

Dossiervorming en registratie ten aanzien van afgeronde aanbestedingen blijft een aandachtspunt, de documentatie was uiteindelijk aanwezig, maar was niet altijd gestructureerd opgeslagen. Inmiddels is een contractenregister opgesteld waarmee inzichtelijk is welke lopende contracten de gemeente heeft en wat de looptijden daarvan zijn. Echter deze is nog niet altijd volledig, daar wordt nog aan gewerkt.

Conclusie

Gezien het totaalbedrag aan onrechtmatigheden als gevolg van het niet naleven van de EU-aanbestedingsregels van € 4.741.000, geven wij een controleverklaring met beperking af.

BBV wordt nageleefd

Bevindingen ten aanzien van naleving van de wettelijke verslaggevingsregels (BBV)

Wij hebben vastgesteld dat gemeente Eemsdelta de wettelijke verslaggevingsregels (BBV) heeft nageleefd.

Wet Open overheid

In artikel 3.5 (Openbaarheidsparaagraaf) van de Wet Open overheid (Woo) is voorgeschreven dat bestuursorganen in de jaarlijkse begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet en in de jaarlijkse verantwoording verslag doen van de uitvoering ervan, mede in relatie tot de beleidsvoornemens. Deze begroting en jaarlijkse verantwoording vloeien voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De openbaarheidsparaagraaf Woo moet in de begroting en jaarstukken worden opgenomen via een afzonderlijke paragraaf, zoals de in artikelen 9 en 26 van het BBV genoemde paragrafen. Deze verplichting geldt reeds voor de jaarstukken 2022. Wij hebben vastgesteld dat gemeente Eemsdelta deze paragraaf opgenomen heeft in de jaarstukken 2022.

Voorziening voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In januari 2023 heeft de commissie BBV een uiting gedaan rondom het vraagstuk ‘vormen voorziening voor verlofsparen’. Voor het wettelijke verlofsaldo per 31 december wordt geen voorziening getroffen. Doordat dit verlof binnen 2 jaar moet worden opgenomen zal dit saldo niet bovenmatig zijn en geen spaarsaldo betreffen. Hier is sprake van een verplichting van gelijke omvang.

Voor het spaarverlof zoals dit vanaf 2022 van toepassing is moet voor de verplichting een voorziening worden opgenomen omdat hier sprake is van een spaarsaldo dat in de tijd, naar verwachting, niet van gelijke omvang zal zijn wat betreft toevoegingen en opnamen van spaarverlof. In de opbouwjaren zal naar verwachting vooral sprake zijn van toevoegingen en groei van de omvang van het spaarsaldo. In uw jaarrekening 2022 is een voorziening ad € 884.512 opgenomen voor het spaarverlof. Voor het bovenwettelijke verlof waarvan aangetoond kan worden dat dit een gelijke omvang kent en voor zover dat niet het karakter heeft van overmatige verlofsaldi of spaarsaldi mag geen voorziening worden opgenomen. Voor het bovenwettelijke verlof dat géén gelijke omvang kent en/of bestaat uit overmatige verlofsaldi of spaarsaldi moet een voorziening worden opgenomen. Bij de analyse van de bovenwettelijke verlofverplichting en of er sprake is van wel of geen gelijke omvang van deze verplichting is het belangrijk het risico van het omzetten naar spaarverlof te betrekken. Wij hebben het door het college en het management toegepaste proces met betrekking tot deze verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hierbij geen tekortkomingen geconstateerd.

Naleving van de (publicatieverplichtingen) WNT

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2022 niet meer bedragen dan € 216.000 per jaar. De externe accountant is belast met de controle op de naleving van de WNT door de instelling. Overschrijding van de bezoldigingsnorm wordt aangemerkt als een onverschuldigde betaling, die door de topfunctionaris terugbetaald moet worden aan de instelling. Gebeurt dit niet, dan is BDO als accountant wettelijk verplicht om bij het ministerie melding te doen van deze onverschuldigde betaling. Wij hebben tevens een meldingsplicht indien u geen of onjuiste gegevens heeft gepubliceerd in de jaarrekening.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2022 van de gemeente Eemsdelta niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening 2022 van de gemeente Eemsdelta voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Voorziening
verlofsparen is
gevormd in
overeenstemming met
de BBV

WNT-verantwoording
voldoet aan de
vereisten

Geen bevindingen
SiSa-bijlage

M&O-beleid in het
kader van Tozo

M&O-beleid in het
kader van de Wet
Inburgering 2021

Exponentiele toename
aantal SiSa-regelingen

SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachting accountantscontrole SiSa 2022. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Zie tevens bijlage B.

In bijlage 1 van de Nota Verwachtingen Accountantscontrole 2022 wordt ingegaan op de aandachtspunten voor de accountant bij de Tozo in de SiSa 2022. Uit onze werkzaamheden ten aanzien van de bestedingen 2022 en opvolging IB-signalen uit eerdere jaren volgen geen controleverschillen en/of onzekerheden. In opzet zijn voldoende maatregelen opgenomen om het M&O-risico te mitigeren. Er is een geformaliseerd M&O-beleid aanwezig conform de rechtmatigheidsvoorschriften van VNG, Divosa en het Ministerie van SZW. De opvolging van de IB-signalen vindt conform het vastgestelde beleid plaats. Wij concluderen dat het M&O-beleid met betrekking tot Tozo in 2022 adequaat en toereikend is.

Daarnaast wordt in bijlage 1 van de Nota Verwachtingen Accountantscontrole 2022 ingegaan op de Wet Inburgering 2021. Vanaf 1 januari 2022 is het nieuwe inburgeringsstelsel ingegaan waarin de Wet Inburgering 2021 wordt uitgevoerd door gemeenten en verantwoord in de SiSa-bijlage 2022. Wij concluderen dat geen toereikend M&O-beleid met betrekking tot de Wet Inburgering 2021 is opgenomen in het huidige M&O beleid. Wij adviseren de gemeente om dit in het huidige M&O-beleid toe te voegen.

Wij zien een landelijke trend dat Ministeries steeds vaker een Specifieke regeling kiezen voor het verstrekken van subsidies aan decentrale overheden. Het aantal SiSa-regelingen, ook voor uw gemeente, zijn daardoor exponentieel toegenomen. Dit geeft een hoge druk op de organisatie binnen gemeente Eemsdelta, andere gemeenten en decentrale overheden en de accountantskantoren. De controle hierop heeft over 2022 in goede samenwerking plaatsgevonden.

Ontwikkelingen rondom Informatiebeveiliging

In deze informatie gedreven samenleving verwerken overheidsorganisaties grote hoeveelheden digitale informatie. Dit biedt enorm veel voordelen en kansen. Tegelijk kan het voor uw organisatie ook de nodige risico's opleveren die kunnen leiden tot vervelende en impactvolle incidenten. Zicht en grip op de risico's rondom informatie vereisen zicht en grip op de informatie zelf en de toegang daartoe. Recentelijk is het rekenkameronderzoek gepubliceerd rondom de hack bij gemeente Hof van Twente.

Informatiebeveiliging

Wij adviseren u om kennis te nemen van dit rapport en te onderzoeken waar u op deze onderwerpen als gemeente staat. Een incident kan zowel van extern als intern komen. Daarom is een goede interne IT-beheersing eveneens van cruciaal belang. De detailbevindingen van de General IT Controls zijn gerapporteerd in onze management letter 2022. Op onderdelen resteren hierop bevindingen, maar wij constateren dat de General IT Controls van de gemeente Eemsdelta voor het gros van de applicaties op orde is.

Circa € 24,4 miljoen lagere baten en € 30,9 miljoen lagere lasten dan begroot (na wijzigingen)

Lastenoverschrijdingen in het kader van begrotingsrechtmatigheid

In totaal heeft uw gemeente circa € 412,5 miljoen aan lasten begroot na wijziging, tegenover circa € 381,6 miljoen aan werkelijke lasten in 2022. Dit is in totaal een onderschrijding van € 30,9 miljoen (7,5%). Aan baten had uw gemeente een bedrag van € 407,8 miljoen begroot na wijziging, tegenover € 383,4 miljoen aan werkelijke baten in 2022. In totaal gaat het om een hogere realisatie van baten van € 24,4 miljoen (6,0%). Naast het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten kent een gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. In 2022 is er per saldo circa € 7,4 miljoen aan de reserves onttrokken zodat het gerealiseerde resultaat € 9,2 miljoen positief bedraagt.

De gemeenteraad autoriseert de begroting en stelt de kaders voor het college vast. Het college is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid binnen de gestelde begroting. Begrotingsafwijkingen dienen tijdig gesignaleerde en gerapporteerd te worden aan de gemeenteraad. Bij begrotingsoverschrijdingen die niet gedurende het jaar zijn voorgelegd aan de gemeenteraad is formeel sprake van een onrechtmatigheid. Echter hoeven deze overschrijdingen niet altijd te worden meegewogen in het accountantsoordeel bijvoorbeeld indien de overschrijdingen geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerd opbrengsten of overschrijdingen bij open-einde regelingen. In de toelichting op het overzicht van baten en lasten zijn de begrotingsoverschrijdingen nader weergegeven en geanalyseerd.

Voor overschrijdingen op een tweetal programma's hebben wij op basis van de ontvangen toelichting en onze werkzaamheden vastgesteld dat deze niet meetellen voor ons oordeel. Zie voor een nadere toelichting de volgende pagina.

Controle begrotingsrechtmatigheid

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2022, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de Raad nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet. Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV. Belangrijk hierbij is dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zie hierna voor een overzicht van de lastenoverschrijdingen per programma.

4.7 Begrotingsrechtmatigheid

Overschrijding lasten
op twee programma's

Gesaldeerd op basis
van baten & lasten is er
geen overschrijding

Zoals blijkt uit onderstaand overzicht is op drie programma's een begrotingsoverschrijding op de lasten geconstateerd. Deze zijn in te delen in de onderstaande categorieën zoals opgenomen in de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV.

LASTENOVERSCHRIJDING PROGRAMMA	BEGROTINGSAFWIJKING	ONRECHTMATIG	
		TELT NIET MEE IN OORDEEL	TELT WEL MEE IN OORDEEL
3. Economie (totaal € 90.000)	De afwijking ligt lager dan de rapporteringstolerantie en is daarom niet nader onderzocht.	✓	
7. Volksgezondheid en milieu (totaal € 616.000)	Betreft overschrijdingen die worden gecompenseerd door opbrengsten.	✓	

Wij verwijzen voor een inhoudelijke en meer specifieke analyse van de begrotingsafwijkingen naar de analyse begrotingsafwijkingen, zoals opgenomen in de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2022.

Bijlagen

- A [Onze controle](#)
- B [Bevindingen SiSa-bijlagen](#)

A. Onze controle

Doel en object van de controle

Doel en object van de controle

Het doel van de controle is het geven van een onafhankelijk oordeel of de financiële overzichten van de gemeente Eemsdelta, in alle van materieel belang zijnde opzichten, zijn opgesteld in overeenstemming met het BBV.

Opdracht

Opdracht

Wij hebben de jaarrekening gecontroleerd conform de Nederlandse controlestandaarden en de met u gemaakte afspraken in de opdracht-bevestiging van 21 september 2022. Tevens beoordeelden wij de verenigbaarheid van de andere informatie, inclusief de overige gegevens en het bestuursverslag met de jaarrekening en of deze geen materiële afwijkingen bevatten op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins. Voor een accountantscontrole gelden inherente beperkingen, die zijn uiteengezet in de opdrachtbevestiging. Voor een uitgebreide beschrijving van onze aanpak verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging d.d. 21 september 2022 met kenmerk 'RB/EK/SvdB/AL/1081028/036'.

Materialiteit

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij als uitgangspunt de door de raad vastgestelde toleranties gehanteerd. De raad heeft ons daarbij opgedragen om bij onze oordeelsvorming en rapportering uit te gaan van de hierna vermelde goedkeurings- en rapporteringstolerantie. Op basis van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO) en onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 3.800.000. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 190.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn. Onze controle richt zich tevens op de getrouwheid en rechtmatigheid van de informatie in de WNT-verantwoording en de SiSa-bijlage van de jaarrekening. Voor de WNT en SiSa gelden specifiek voorgeschreven rapporteringstoleranties die veelal lager zijn dan uw rapporteringstolerantie. Wij passen deze voorgeschreven WNT- en SiSa-toleranties eveneens op correcte wijze toe.

Strekking van de controleverklaring

Strekking van de controleverklaring

Aangezien de jaarrekening 2022 van de gemeente Eemsdelta aan de daaraan te stellen eisen voldoet, hebben wij een goedkeurende controleverklaring (getrouwheid) en een verklaring met beperking (rechtmatigheid), gedateerd op 22 juni 2023, afgegeven bij deze jaarrekening. Alle bevindingen voortvloeiend uit onze controle van de jaarrekening 2022 zijn afdoende behandeld en onze controle is afgerond.

Controleaanpak

Controleaanpak

Wij hebben de jaarrekening gecontroleerd conform de Nederlandse controlestandaarden en de met u gemaakte afspraken in de opdrachtbevestiging van 21 september 2022 opgenomen. Tevens beoordeelden wij de verenigbaarheid van de andere informatie, inclusief de overige gegevens en het jaarverslag met de jaarrekening en of deze geen materiële afwijkingen bevatten op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins. Voor een accountantscontrole gelden inherente beperkingen, die zijn uiteengezet in de opdrachtbevestiging.

Onze controleaanpak is gebaseerd op een risicogerichte benadering. Deze aanpak gaat uit van een risicoanalyse op transactiestromen, zoals verkoopactiviteiten en personeelszaken. Daarnaast worden bedrijfsrisico's beoordeeld die voortvloeien uit de strategie en operaties van de gemeente Eemsdelta. In de risicoanalyse hebben wij beoordeeld in hoeverre de onderkende risico's van invloed kunnen zijn op de jaarrekening.

De risico's met een hoge waarschijnlijkheid van het zich voordoen en mogelijk materiële impact hebben in onze controle meer aandacht gehad. Deze risico's betreffen:

- Management override of controls
- Voldoen aan de EU-aanbestedingswetgeving

Onafhankelijkheid

Nederlands recht en overige beroepsregels, zoals de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO), vereisen dat wij onafhankelijk zijn ten opzichte van onze controlecliënten. Wij zijn van mening dat door ons is voldaan aan deze eisen. Wij hebben de overige dienstverlening naast de controle van de jaarrekening beoordeeld aan de hand van onze beroepsregels en hebben geconcludeerd dat het type dienstverlening en de vergoeding onze onafhankelijkheid niet beïnvloeden. Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Eemsdelta zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA). In het kader van transparantie hebben wij in de weergegeven tabel de diensten weergegeven die BDO aan de gemeente Eemsdelta heeft geleverd.

OMSCHRIJVING VAN DE DIENST	CONTROLE	OVERIGE DIENSTVERLENING
(in €'s)		
Controle jaarrekening (incl. SiSa-verantwoording)	149.000	
Controle subsidieprojecten	17.000	
IT-audit werkzaamheden (excl. IT-audit ihkv jaarrekeningcontrole)	15.000	17.000
Overige advisering	0	0
Totaal	181.000	17.000

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening en bevat geen materiële afwijkingen

De grondslagen van de jaarrekening 2022 zijn aanvaardbaar

Continuïteit

Geautomatiseerde gegevensverwerking

De jaarstukken 2022 van uw gemeente bestaan uit:

- ▶ het jaarverslag 2022 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen);
- ▶ de jaarrekening 2022 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting inclusief SiSa-bijlage en taakvelden).

In het onderdeel ‘programmaverantwoording’ van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting). De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij getoetst. Bij onze controle hebben wij geen materiële afwijkingen tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn met elkaar verenigbaar.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2022. In 2022 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente. Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en het management dat zij een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn. Wij hebben het door het college en het management toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Continuïteit

De waarderingen in de jaarrekening van de gemeente Eemsdelta zijn gebaseerd op de veronderstelling dat de gemeente Eemsdelta als geheel in continuïteit zal worden voortgezet. De inschatting of een duurzame voorzetting mogelijk is, inclusief de eventueel in de jaarrekening op te nemen toelichting, is de wettelijke verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders. Als accountant beoordelen wij de aanvaardbaarheid van de door het college van burgemeester en wethouders ingeschatte mogelijkheden tot een duurzame voortzetting. Wij vinden deze inschatting aanvaardbaar. In onze controleverklaring hebben wij gerapporteerd over onze controleaanpak ten aanzien van het vermogen van de gemeente Eemsdelta om risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen.

Geautomatiseerde gegevensverwerking

De accountant dient op basis van artikel 2:393, lid 4 BW, melding te maken van zijn bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Tijdens de interim-controle hebben wij ook relevante processen met betrekking tot de geautomatiseerde gegevensverwerking getoetst. Voor onze bevindingen verwijzen wij naar onze managementletter 2022. Wij hebben de automatiseringsorganisatie van de organisatie uitsluitend in het kader van de jaarrekeningcontrole beoordeeld.

B. Bevindingen SiSa-bijlagen

Inleiding

Bij de jaarrekening wordt als bijlage de SiSa-verantwoording toegevoegd. De gemeente Eemsdelta heeft de rechtmatige totstandkoming van de SiSa-bijlage getoetst. In onderstaande tabel zijn de te rapporteren bevindingen opgenomen. Indien geen bedrag is ingevuld in de tabel, is geen sprake van fouten of onzekerheden.

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit rapport over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2022 in het kader van SiSa worden verantwoord. Per regeling is aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Strekking controleverklaring getrouwheid (jaarrekening)		GOEDKEUREND		
Strekking controleverklaring rechtmatigheid (jaarrekening)		BEPERKING		
NR.	SPECIFIEKE UITKERING OF OVERIG	FOUT OF ONZEKERHEID	FINANCIËLE OMVANG IN €	TOELICHTING FOUT/ONZEKERHEID
A13	Incidentele bijdrage ondersteuning naleving controle op coronatoegangsbewijzen			
A15	Regeling eenmalige specifieke uitkering voor gemeenten in verband met het treffen van maatregelen ter vermindering van overlast en criminaliteit veroorzaakt door asielzoekers in 2022 en 2023			
A16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne			
B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek			
C41B	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw			
C45	Specifieke uitkering Groningse proeftuinen aardgasvrije wijken			
C47	Volkshuisvesting			
C55	Aanpak energiearmoede			
C62	Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire			
C79	Specifieke uitkering bevolkingsdaling			
D1	Regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten			
D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)			
D12	Regionale meld- en coördinatiefunctie			
D12A	Regionaal programma voortijdig schoolverlaten			
D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen			
D15	Middelen schoolgebouwen aardbevingsgebied Groningen			
D19	Tijdelijke onderwijshuisvesting ontheemden			
E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023			
F33	Derde tranche in verband met de uitvoering van het Nationaal Programma Groningen			
F34	Bijdrage Scholenprogramma			

B. Bevindingen SiSa-bijlage

NR.	SPECIFIEKE UITKERING OF OVERIG	FOUT OF ONZEKERHEID	FINANCIËLE OMVANG IN €	TOELICHTING FOUT/ONZEKERHEID
F34B	Bijdrage Scholenprogramma			
F35	Bijdrage aan Provincie en Gemeenten voor aardbevingsgerelateerde inzet			
F35B	Bijdrage aan Provincie en Gemeenten voor aardbevingsgerelateerde inzet			
F37	Specifieke uitkering Batch 1588			
F38	Nationaal Programma Groningen			
F46	SPUK vierde tranche Nationaal Programma Groningen			
F49	Batch 1588 2 ^e tranche			
F50	SPUK eerste tranche Gebiedsontwikkeling			
F201	Meerjarige regeling verstrekking specifieke uitkeringen aardbevingsgebied Groningen Onderdeel A Nationaal Programma Groningen			
F202	Meerjarige regeling verstrekking specifieke uitkeringen aardbevingsgebied Groningen Onderdeel B Verbetering van de sociale cohesie			
F203	Meerjarige regeling verstrekking specifieke uitkeringen aardbevingsgebied Groningen Onderdeel C Aardbevingsgerelateerde inzet			
F205	Meerjarige regeling verstrekking specifieke uitkeringen aardbevingsgebied Groningen Onderdeel E Sociaal-emotionele ondersteuning			
F206	Meerjarige regeling verstrekking specifieke uitkeringen aardbevingsgebied Groningen Onderdeel F Batch 1588			
F207	Meerjarige regeling verstrekking specifieke uitkeringen aardbevingsgebied Groningen Onderdeel C Onafhankelijke Raadsman			
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet _gemeentedeel 2022			
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking) _gemeentedeel 2022			
G10	Wet inburgering 2021 _gemeentedeel 2022			
G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvang toeslagaffaire _gemeentedeel			
G13	Onderwijsroute 2022_deel gemeente			
H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport			
H8	Regeling Sportakkoord 2020-2022			
H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken			
H16	Regeling Specifieke uitkering ijsbanen en zwembaden			
H25	Regeling Specifieke uitkering ijsbanen en zwembaden (ronde 3)			
GRO2C	Verkeer en vervoer Groningen			
GRO7C	Nationaal Programma Groningen			
GRO8C	Leefbaarheid Groningen			

NR.	SPECIFIEKE UITKERING OF OVERIG	FOUT OF ONZEKERHEID	FINANCIËLE OMVANG IN €	TOELICHTING FOUT/ONZEKERHEID
G4	Tozo 1_fundamentele rechtmatigheidseisen _gemeentedeel 2022			
G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen _gemeentedeel 2022			
G4	Tozo 2_gemeentedeel 2022			
G4	Tozo 3_gemeentedeel 2022			
G4	Tozo 4_gemeentedeel 2022			
G4	Tozo 5_gemeentedeel 2022			
G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud in jaar T_gemeentedeel 2022			
G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekking in jaar T_gemeentedeel 2022			

bdo.nl